

Advies

---

Voorontwerp van wet houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie



Advies

Voorontwerp van wet houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie

Goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Hoge Raad voor de Justitie op 17 oktober 2016

Er bestaat ook een Franse versie van dit advies.  
*Il existe aussi une version française du présent avis.*

U kan dit document raadplegen of downloaden op de website van de Hoge Raad voor de Justitie of via de onderstaande QR-code.



**Hoge Raad voor de Justitie**  
IJzerenkruisstraat 67  
B-1000 Brussel

Tel. +32 (0)2 535 16 16

[www.hrj.be](http://www.hrj.be)

# Inhoud

<b>INLEIDING .....</b>	<b>1</b>
<b>I. De verjaring van de vorderingen van schuldvorderingen wegens levering van goederen en diensten via distributienetten of via elektronisch communicatienetwerken (art. 43 van het voorontwerp) .....</b>	<b>1</b>
<b>II. Wijzigingen met betrekking tot het verzet (art. 143 en 144 van het voorontwerp) .....</b>	<b>2</b>
<b>III. De tijdelijke verplaatsing van de zetel van een rechtbank of een afdeling (art. 226 en 227 van het voorontwerp).....</b>	<b>4</b>
<b>IV. De vredegerichten: samenvoeging van griffies (art. 231 et 237 van het voorontwerp) en mobiliteit van het personeel (art. 232 van het voorontwerp) .....</b>	<b>5</b>
<b>V. De wijzigingen op het gebied van de toegang tot de magistratuur.....</b>	<b>5</b>
A. De beslissing een vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijk stage te organiseren .....	5
B. Mededeling van het aantal geslaagden voor het schriftelijke gedeelte van het vergelijkend examen.....	6
C. Examen inzake beroepsbekwaamheid en vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage.....	6
D. De termijn om zich kandidaat te stellen voor de examens.....	7
E. Basisopleiding van magistraten benoemd op grond van het examen inzake beroepsbekwaamheid en het mondelinge evaluatie-examen. ....	8
F. Hervorming van de gerechtelijke stage .....	8
G. De gerechtelijk attaché .....	9
H. Loopbaan van de magistraten .....	10
I. Benoeming van magistraten op grond van het mondelinge evaluatie-examen .....	11



## INLEIDING

Bij e-mail van 17 augustus 2016 vroeg de minister van Justitie aan de Hoge Raad voor de Justitie (hierna "HRJ") een dringend advies over houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, de zogenaamde Potpourri V (hierna "het voorontwerp").

Aangezien de nieuwe HRJ pas op 12 september 2016 werd geïnstalleerd en de Verenigde Advies- en Onderzoekscommissie, die de adviezen van de HRJ moet voorbereiden, pas op 22 september 2016 een eerste keer is kunnen samenkomen, heeft de HRJ onvoldoende tijd gehad om alle bepalingen van het voorontwerp in detail te bestuderen.

De HRJ beperkt zich in dit advies dan ook tot de grote lijnen van die aspecten van het voorontwerp die vanuit maatschappelijk oogpunt van belang zijn voor de goede werking van de rechterlijke orde, zonder bij alle, vaak technische, details stil te staan. De HRJ vertrouwt erop dat de Raad van State en de diverse andere actoren van justitie (Evaluatiecommissie van de stage bij het IGO, de vertegenwoordigers van de stagiairs, de balies, ... hun technische adviezen zullen geven.

Dit advies zal volgende elementen van het voorontwerp bespreken:

- De verjaring van de vorderingen van schuldvorderingen wegens levering van goederen en diensten via distributienetten of via elektronisch communicatienetwerken
- Wijzigingen met betrekking tot het verzet
- De tijdelijke verplaatsing van de zetel van een rechtbank of een afdeling
- De vredegerichten: samenvoeging van griffies en mobiliteit van het personeel
- De wijzigingen op het gebied van de toegang tot de magistratuur

De HRJ is er bezorgd over dat het vooral budgettaire overwegingen zijn die aan de basis liggen van de door het voorontwerp voorgestelde hervormingen, eerder dan het streven naar een optimaal functioneren van de rechterlijke macht ten voordele van de rechtzoekende.

### I. De verjaring van de vorderingen van schuldvorderingen wegens levering van goederen en diensten via distributienetten of via elektronisch communicatienetwerken (art. 43 van het voorontwerp)

Artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek is nu als volgt opgesteld:

*"Termijnen van altijdurende renten en van lijfrenten;  
Die van uitkeringen tot levensonderhoud;  
Huren van huizen en pachten van landeigendommen;  
Interesten van geleende sommen, en, in het algemeen, al hetgeen betaalbaar is bij het jaar of bij kortere termijnen;  
Verjaren door verloop van vijf jaren".*

Het wetsontwerp "Potpourri V" vult artikel 2277 aan met een tweede lid:

*"Schuldvorderingen wegens levering van goederen en diensten via distributienetten voor water, gas of elektriciteit of de levering van elektronische communicatiediensten, omroeptransmissie- en omroepdiensten via elektronisch communicatienetwerken verjaren na verloop van vijf jaren".*

Tot op heden beoogde geen enkele tekst uitdrukkelijk de schuldvorderingen van de leveranciers hiervoor vermeld.

Er waren twistpunten in de rechtsleer en de rechtspraak over deze verjaring die voor sommigen een jaar bedroeg en voor anderen vijf of tien jaar. Een arrest van het Hof van Cassatie van 8 januari 2015 deed onlangs nieuwe vragen rijzen.

Terwijl er hier een mogelijkheid bestaat om een specifieke en doordachte verjaringstermijn voor dit soort schuldvorderingen in te voeren, stelt het ontwerp “Potpourri V” voor om een verjaringstermijn van vijf jaar te kiezen, wat een zeer lange termijn is voor dit soort schuldvorderingen.

Een van de verantwoordingen gegeven voor deze termijn van vijf jaar is dat de meerderheid van de feitenrechters van oordeel is dat deze schuldvorderingen verjaren na verloop van vijf jaar. De rechters waren echter gebonden door de bestaande verjaringstermijnen en het was voor hen natuurlijk niet mogelijk om een termijn van twee of drie jaar te kiezen bij gebrek aan een wettekst in die zin.

Terwijl de termijn van een jaar waarvan sprake te kort was gelet op de bijzondere berekeningswijze en de factureringwijze voor dit soort verbruik (in de regel wordt een jaarlijkse afrekening opgesteld), lijkt de termijn van vijf jaar te lang. Deze termijn voorstellen als in het belang van de consument strookt bovendien niet met de werkelijkheid op het terrein. Momenteel komt het niet zelden voor dat de dagvaarding net voor het verstrijken van de termijn van vijf jaar gebeurt voor verbruik dat vaak veel ouder is dan vijf jaar, en de facturen worden vaak pas een aantal maanden of jaren na het moment van verbruik zelf opgesteld.

De verantwoording van de termijn waarin een technische rechtzetting mogelijk is, is dus geen element om in aanmerking te nemen indien het vertrekpunt de vervaldatum van een factuur is die geruime tijd na de betreffende verbruiksperiode is opgesteld.

Een termijn van twee jaar lijkt meer aanvaardbaar voor de consument die niet enkel een reeks documenten moet bewaren maar die ook nog de mogelijkheid moet kunnen hebben om bij zijn bank de nodige rekeninguittreksels op te vragen. Deze termijn is ook redelijk voor de leveranciers zelf. Hij is lang genoeg om hun toe te laten een jaarafrekening te maken en hun jaarlijkse factuur op te stellen, en eventueel de nodige rechtzettingen te doen. Bovendien stemt de termijn van twee jaar overeen met de verjaringstermijn voor geneeskundige verstrekkingen, diensten en goederen voorzien in artikel 2277bis B.W.

Er moet tevens de vraag worden gesteld wat het vertrekpunt van de verjaring is. Hierover wordt niets vermeld in de tekst zelf, wat een bron van rechtsonzekerheid kan zijn. Er wordt in de memorie van toelichting gewag gemaakt van het feit dat de verjaring begint te lopen vanaf de vervaldag van de facturen. Deze vermelding zou dus gaan over zowel de tussentijdse facturen als de jaarlijkse facturen. Er bestaat een reëel probleem omdat het niet zelden voorkomt dat de regularisatiefactuur geruime tijd na de verbruiksperiode wordt opgesteld. De “technische” termijnen voor de verzending van de regularisatiefacturen lijken onvoldoende om de consument te beschermen.

De HRJ stelt voor te verduidelijken dat de verjaringstermijn begint te lopen vanaf de vervaldag van de jaarlijkse regularisatiefactuur. In werkelijkheid zal de leverancier dus vaak beschikken over een termijn van meer dan drie vanaf het betrokken verbruik.

## II. Wijzigingen met betrekking tot het verzet (art. 143 en 144 van het voorontwerp)

De wet “Potpourri I” van 19 oktober 2015 (inwerkingtreding op 1 november 2015) wijzigde artikel 806 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het verstekvonnis. Dit artikel 806 is momenteel als volgt opgesteld:

“In het verstekvonnis willigt de rechter de vorderingen of verweermiddelen van de verschijnende partij in, behalve in zoverre de rechtspleging, die vorderingen of middelen strijdig zijn met de openbare orde.”

Bij de strikte lezing van deze tekst beperkt de wetgever de bevoegdheden van de rechter die bij verstek uitspraak doet. De motivering die toen werd opgenomen door de wetgever om deze tekst te rechtvaardigen was dat het verzet voldoende bescherming bood voor de versteklater te goeder trouw.

Het ontwerp “Potpourri V” voorziet er nu in om artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek te wijzigen waarvan het eerste lid momenteel dit zegt:

*“Tegen ieder verstekvonnissen kan verzet worden gedaan, onverminderd de bij de wet bepaalde uitzonderingen. (...)”*

Volgens het ontwerp “Potpourri V” wordt het eerste lid vervangen door wat volgt:

*“Onverminderd de bij de wet bepaalde uitzonderingen kan tegen ieder verstekvonnissen verzet worden gedaan, op voorwaarde dat de verzetdoende partij aantoont dat omstandigheden buiten haar wil haar redelijkerwijze hebben belet of, indien de dagvaarding aan de persoon werd betekend, het haar onmogelijk hebben gemaakt te verschijnen.”*

Vervolgens wordt een tweede lid toegevoegd:

*“In de omstandigheden bedoeld in het eerste lid, stuit de akte van verzet de termijn om hoger beroep aan te tekenen tegen het in eerste aanleg gewezen verstekvonnissen. Niettemin kan het hoger beroep niet worden toegelaten in alle gevallen waarin het verzet ontvankelijk wordt verklaard.”*

Zodoende beperkt het ontwerp “Potpourri V” rondt de mogelijkheid om verzet aan te tekenen tegen een verstekvonnissen, waarbij deze mogelijkheid wordt voorbehouden aan de persoon die aantoont dat “omstandigheden buiten zijn wil” hem redelijkerwijze hebben belet te verschijnen of, indien de dagvaarding hem persoonlijk werd betekend, hem in de onmogelijkheid hebben gebracht om te verschijnen.

Op basis van de lezing van de tekst, zullen er dus gevallen zijn waarin, wanneer het bedrag van de vordering onder het bedrag van de aanleg ligt, vonnissen zullen worden gewezen bijna zonder enige controle en zonder mogelijkheid van rechtsmiddel (noch verzet noch hoger beroep).

Eenzijds zou deze nieuwe tekst van artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek ertoe leiden om opnieuw het recht van de rechtzoekenden om zich te verdedigen, in te perken, wat de toegang tot justitie zou bemoeilijken vanuit dit oogpunt. Uit de praktijk blijkt dat verstek naast nalatigheid vele andere verklaringen kan hebben: een postprobleem, een ziekenhuisopname, een depressieve toestand, analfabetisme, overmatige schuldenlast, rondzwerven enzovoort. De verzetdoende partij de bewijslast opleggen van de omstandigheden buiten haar wil die haar hebben belet of onmogelijk gemaakt te verschijnen, zal veelal ertoe leiden haar een onmogelijk negatief bewijs te vragen.

Anderzijds is een dergelijke beperking van het recht om verzet aan te tekenen des te nadeliger voor de rechtzoekenden in het licht van de recente wijziging van artikel 806 van het Gerechtelijk Wetboek door de wet “Potpourri I”.

De beperking van het verzet wordt namelijk in de memorie van toelichting van het ontwerp “Potpourri V” gerechtvaardigd door een interpretatie gegeven van het nieuwe artikel 806 door G. de LEVAL, J. VAN COMPERNOLLE en F. GEORGES, die omstreden is gelet op de tekst zelf van het artikel 806. Volgens deze auteurs zou de reikwijdte van dit nieuwe artikel beperkt en zelfs nietig zijn. Zo hebben ze geschreven dat “onder voorbehoud van de controle van de regelmatigheid van zijn aanhangigmaking en zijn territoriale bevoegdheid, de bevoegdheden van de rechter die bij verstek uitspraak doet, gelijk zijn aan die van de rechter die op tegenspraak uitspraak doet”.

Deze interpretatie van artikel 806 van het Gerechtelijk Wetboek is echter niet de enige. Ze doet vragen rijzen. Er bestaan een aantal interpretaties van de tekst, gaande van de ruimst mogelijke interpretatie (het verstek staat gelijk met een betwisting van de vordering) tot de meest enge zin (het verstek staat gelijk met het ontbreken van een betwisting van de vordering en de rechter moet enkel, behoudens uitzondering, middelen van openbare orde opwerpen). De onduidelijkheid van de tekst van artikel 806 wordt overigens bevestigd door de lezing van de voorbereidende werken van de wet van 19 oktober 2015 en door de vele andere bepalingen die van kracht blijven (zoals de bepalingen omtrent de bewijslast of de territoriale onbevoegdheid van de rechter die deze ambtshalve moet opwerpen).

Gelet op deze uiteenlopende interpretaties van de rechtsleer, en op de rechtsonzekerheid die door dit nieuwe artikel 806 - dat minder dan een jaar bestaat - gecreëerd wordt, wat vragen doet rijzen over het ambt van de rechter die bij verstek uitspraak doet, is het onredelijk om het recht voor de rechtzoekende te beperken om verzet aan te tekenen zoals voorzien door de wijzigingen van artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek die door het wetsontwerp "Potpourri V" worden voorgesteld. Het recht op een eerlijk proces dat in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens is vervat, zou niet meer gewaarborgd zijn aan hen die doorgaans het kansarmst zijn. In een recent arrest heeft het Grondwettelijk Hof (arrest nr. 93/2016 van 16 juni 2016) er nochtans aan herinnerd dat maatregelen die de toegang tot de rechter beperken geen afbreuk mogen doen aan de essentie zelf van dat recht:

*"B.6.3. Het recht op toegang tot de rechter, dat met inachtneming van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet aan eenieder moet worden gewaarborgd, kan het voorwerp uitmaken van beperkingen, ook van financiële aard, voor zover die beperkingen geen afbreuk doen aan de essentie zelf van het recht op toegang tot een rechter. Het recht op toegang tot de rechter dient evenwel op een niet-discriminerende wijze te worden gewaarborgd (zie arrest nr. 74/2014 van 8 mei 2014, B.12.2)".*

### III. De tijdelijke verplaatsing van de zetel van een rechtbank of een afdeling (art. 226 en 227 van het voorontwerp)

Artikel 227 van het voorontwerp voegt een artikel 86bis Ger.W. in dat bepaalt: *"Indien de behoeften van de dienst of gevallen van overmacht het rechtvaardigen, kan de Koning, op voorstel of na advies van de korpschef en, naargelang van het geval, van de procureur des Konings of de arbeidsauditeur, bij een in Ministerraad overlegd besluit, de zetel van een afdeling tijdelijk verplaatsen naar een andere gemeente van het arrondissement of het rechtsgebied. In de rechtbanken die slechts een zetel tellen, kan die zetel onder dezelfde voorwaarden worden verplaatst naar een andere gemeente van het arrondissement of het rechtsgebied".*

De HRJ is van oordeel dat deze mogelijkheid van de uitvoerende macht, om af te wijken van de gerechtelijke kaart getekend door de wetgever, te algemeen is en te veel vrijheid laat:

- De hypothesen waarin deze mogelijkheid kan worden gebruikt zijn te vaag (behoeften van de dienst of gevallen van overmacht);
- De betrokken korpschef kan enkel een niet-dwingend advies verlenen;
- De verplaatsing is "tijdelijk", maar de wettelijke bepaling voorzien geen enkele precieze beperking in de tijd;
- De afdeling kan worden verplaatst naar een gemeente van hetzelfde arrondissement of van hetzelfde ressort, zonder enige beperking of voorwaarde aangaande de nabijheid voor de betrokken rechtzoekenden of kwaliteit/waardigheid van de gebouwen.

Een dergelijke mogelijkheid brengt een reëel risico met zich mee dat de huidige zittingsplaatsen verdwijnen van de rechtbankafdelingen die het de burgers mogelijk maken een toegang tot justitie te hebben op een plaats die geografisch gezien niet te ver verwijderd is van hun leefomgeving. Aangezien er in de memorie van toelichting wordt vermeld dat "deze tijdelijke hergroepering van zetels ook noodzakelijk kan blijken met het oog op een goed beheer van het patrimonium en van de infrastructuur", en we de bouwvallige staat van een aantal gerechtsgebouwen kennen, kunnen we niet anders dan ons zorgen maken over het feit dat een tijdelijke verplaatsing van een afdeling definitief wordt.

Naar welke lokalen zal de afdeling in een dergelijk geval worden verplaatst? Indien deze afdeling wordt toegevoegd bij een andere reeds bestaande afdeling, wordt er dan nagegaan of er voldoende ruimte wordt voorzien voor de overplaatsing van al het personeel (griffiebedienden, griffiers, magistraten)?

De HRJ is van oordeel dat er dient te worden geïnvesteerd in de gebouwen van de rechterlijke orde. Het is net het gebrek aan investeringen uit het verleden die de rampzalige toestand in bepaalde arrondissementen heeft gecreëerd en die nu wordt ingeroepen om de mogelijkheid in te voeren om de zetel van een afdeling tijdelijk te verplaatsen.

Naast de noodzaak van investeringen in de gebouwen, heeft justitie nood aan een reële en geïntegreerde informatisering: het geïnformatiseerde dossier is nog steeds onbestaande.



#### IV. De vredegerichten: samenvoeging van griffies (art. 231 et 237 van het voorontwerp) en mobiliteit van het personeel (art. 232 van het voorontwerp)

Op grond van artikel 231 van het voorontwerp kan de Koning in de toekomst *“éénzelfde griffie aan meerdere vredegerichten van eenzelfde arrondissement verbinden en bepalen waar deze griffie haar zetel houdt”*.

In de toelichting is er sprake van vredegerichten (en hun griffies) die nu al gevestigd zijn in hetzelfde gebouw of in elkaars nabijheid. Het voorontwerp zelf gaat echter verder aangezien er geen enkele nabijheidsvoorwaarde wordt gesteld: het moet enkel gaan over vredegerichten binnen hetzelfde arrondissement. Sinds de hervorming van de gerechtelijke arrondissementen, betekent het behoren tot hetzelfde arrondissement echter niet noodzakelijk geografische nabijheid.

Om te vermijden dat de uitvoerende macht in de verleiding komt om, via deze bepaling, *de facto* gerechtelijke kantons samen te voegen, stelt de HRJ voor om deze mogelijkheid te beperken tot vredegerichten die al gevestigd zijn in hetzelfde gebouw en waar de samenvoeging van griffies een werkelijke meerwaarde betekent.

#### V. De wijzigingen op het gebied van de toegang tot de magistratuur

##### A. De beslissing een vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijk stage te organiseren

Momenteel valt de beslissing om een vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage te organiseren onder de bevoegdheid van de Hoge Raad voor de Justitie. Sinds de oprichting van de Raad werd het vergelijkende examen steeds op jaarbasis georganiseerd.

Volgens artikel 248, 2°, van het voorontwerp van wet zou het vergelijkende examen in de toekomst op vraag van de minister van Justitie of van zijn afgevaardigde worden georganiseerd met de mogelijkheid om aan de Hoge Raad de organisatie te vragen van een tweede vergelijkende examen tijdens hetzelfde gerechtelijke jaar naargelang de behoeften van het werkveld.

Volgens de memorie van toelichting moet het vergelijkend examen niet worden georganiseerd wanneer *“er nog geslaagden zijn die na het examen van het voorgaande jaar niet tot stagiair zijn benoemd en zij het aantal vacante betrekkingen dat de Koning voor het desbetreffende jaar heeft vastgelegd kunnen invullen. Pas bij gebrek aan voldoende geslaagden van het voorgaande jaar wordt een nieuw examen georganiseerd. Indien er daarentegen veel vacante betrekkingen zijn, is in de mogelijkheid voorzien dat de minister van Justitie de Hoge Raad kan verzoeken om in datzelfde gerechtelijk jaar een tweede vergelijkend toelatingsexamen te organiseren. Dit om voldoende instroom van gerechtelijke stagiairs te verzekeren gelet op de noden van, voornamelijk, de parketten en de te verwachten uitstroom van magistraten ten gevolge van pensioneringen in de komende jaren. Omwille van de bekommernis voldoende gerechtelijke stagiairs te werven is de organisatie van een tweede vergelijkend examen op verzoek van de minister dan ook een verplichting voor de Hoge Raad voor de Justitie”*.

De Hoge Raad kan niet instemmen met dit voorstel. Het is niet redelijk om aan de minister van Justitie de discretionaire bevoegdheid te geven om al dan niet een vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijk stage te organiseren. De wettelijke kaders van de magistraten zijn op dit moment niet ingevuld en er wordt binnen de magistratuur een pensioneringsgolf verwacht. Er zijn met andere woorden magistraten tekort, zodat het niet aangewezen is om de uitvoerende macht de bevoegdheid te geven te beslissen over de opportuniteit om al dan niet gerechtelijk stagiairs aan te werven.

Artikel 259octies, §1, eerste lid, Ger.W. bepaalt:

*“De Koning bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit voor elk gerechtelijk jaar het aantal vacante plaatsen van gerechtelijk stagiair voor de Nederlandse en voor de Franse taalrol”*.

Wat dat betreft dringt de Hoge Raad erop aan zo vroeg mogelijk wordt geïnformeerd (bij voorkeur vóór het schriftelijke gedeelte van het eerste vergelijkende examen) over het aantal plaatsen van gerechtelijke stagiairs dat zal worden opengesteld in het begin van het gerechtelijk jaar dat volgt op het jaar van de organisatie van het vergelijkende examen. Dit om volkomen geïnformeerd te zijn over de actuele behoeften binnen de rechterlijke orde.

#### **B. Mededeling van het aantal geslaagden voor het schriftelijke gedeelte van het vergelijkend examen**

Een andere nieuwigheid die door het voorontwerp van wet is voorzien, is de verplichting voor de benoemingscommissies om aan de minister van Justitie het aantal geslaagden van het schriftelijke gedeelte van het vergelijkende examen mee te delen. De Hoge Raad begrijpt het nut niet van de overmaking van deze informatie tijdens de examenzittijd.

In het kader van de huidige procedure moet een kandidaat om te slagen voor het vergelijkende examen:

- minstens 60% van de punten behalen voor het schriftelijke gedeelte;
- deelnemen aan de psychologische tests;
- minstens 60% van de punten behalen voor het mondelinge gedeelte.

Iedere kandidaat die voldoet aan deze vereisten, wordt gerangschikt op basis van het totaal behaald op het schriftelijke gedeelte en het mondelinge gedeelte.

Het meedelen, na het schriftelijke gedeelte, van het aantal geslaagden heeft geen nut want de betrokken kandidaten zijn per definitie nog niet geslaagd voor het vergelijkende examen en hun eindresultaat (en hun rangschikking) wordt bepaald door hun prestatie bij het mondelinge gedeelte. Als we de link leggen met wat hiervoor werd gezegd in verband met de mogelijkheid voor de minister van Justitie om de organisatie van een tweede vergelijkende examen te verzoeken, is het moeilijk in te zien hoe het aantal geslaagden voor het schriftelijke gedeelte het element zou kunnen zijn dat een dergelijk verzoek zou rechtvaardigen. Voor de Hoge Raad is het duidelijk dat het ontoereikende aantal geslaagden (in verhouding tot de openstaande vacante plaatsen van gerechtelijke stagiairs) na afloop van het vergelijkende examen (dit is na het mondelinge gedeelte) het enige element is waarop men zich moet baseren om het verzoek om een tweede examenzittijd te rechtvaardigen.

Er wordt terloops op gewezen dat het koninklijk besluit van 21 september 2000 tot vaststelling van de wijze en de voorwaarden voor de organisatie van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend examen voor toelating tot de gerechtelijke stage, in 2015 werd gewijzigd teneinde de verplichting voor de Hoge Raad af te schaffen om na het schriftelijke gedeelte een “voorlopige rangschikking” van de geslaagden op te stellen, wat het relatieve belang aantoont van de resultaten van dit schriftelijke gedeelte. Enkel de resultaten van het mondelinge gedeelte maken het mogelijk om te bepalen of het aantal geslaagden ontoereikend is om de vacante plaatsen van gerechtelijke stagiairs in te vullen. De reserves van het vergelijkende examen van de vorige jaren zijn andere elementen die in acht moeten worden genomen.

De HRJ stelt daarom voor om – voor de samenhang en de logica van de tekst – de verplichting te schrappen om aan de minister van Justitie het aantal geslaagden voor het schriftelijke gedeelte mee te delen.

#### **C. Examen inzake beroepsbekwaamheid en vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage.**

De artikelen 248 en 255 van het voorontwerp van wet brengen een aantal wijzigingen inzake de examens aan:

- wat de beroepservaring betreft die vereist is voor de inschrijving: vier jaar ervaring (juridische functies) voor het examen inzake beroepsbekwaamheid (nu is er geen ervaring vereist) en twee jaar ervaring voor het vergelijkend examen (tegenover een jaar momenteel);
- wat het aantal deelnames betreft: maximaal vijf deelnames voor elk examen en vergelijkend toelatingsexamen (momenteel is er geen inschrijvingsbeperking);
- wat de geldigheidsduur van het slagen van het vergelijkend toelatingsexamen betreft: vier jaar geldig (tegenover drie jaar nu).

De HRJ kan instemmen met deze wijzigingen die hoofdzakelijk bedoeld zijn om gemotiveerde kandidaten met een zekere professionele maturiteit aan te trekken.

De HRJ stelt evenwel voor om minimum vijf in plaats van vier jaar beroepservaring te eisen voor het examen inzake beroepsbekwaamheid. Aangezien de doelgroep voor het vergelijkend examen en het examen beroepsbekwaamheid verschillend zijn, is het belangrijk om beide toegangswegen goed te onderscheiden door verschillende toegangsvoorwaarden te stellen op het vlak van nuttige beroepservaring. Het verhogen van de duur van de beroepservaring tot minimum vijf jaar zal toelaten om voldoende onderscheid te behouden tussen de toegangsvoorwaarden van het examen inzake beroepsbekwaamheid en het vergelijkend toegangsexamen tot de gerechtelijke stage en zo de aantrekkelijkheid van dit laatste in stand houden.

Wat de vereiste juridische functies betreft wordt er evenwel voorgesteld om de artikelen 248, 1°, en 255 van het voorontwerp aan te vullen door erop te wijzen dat “*de kandidaten de voorgeschreven juridische functies moeten hebben uitgeoefend als houder van het diploma van licentiaat of master in de rechten*”. Een dergelijke bepaling is reeds voorzien door artikel 287*quinquies* voor de benoemingen tot de vacante plaatsen van magistraat. Het lijkt dus raadzaam om ze uitdrukkelijk te hernemen in de bepalingen die de inschrijvingsvoorwaarden betreffen voor het examen inzake beroepsbekwaamheid en het vergelijkende toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage, dit teneinde eventuele betwistingen van kandidaten hieromtrent te ontkrachten.

Er worden overigens verschillen opgemerkt in de formulering van de artikelen 248, § 1, en 255 (nieuw artikel 259*octies*, § 1, eerste lid, Ger.W.) van het voorontwerp van wet, en dat zowel in de Franse versie als in de Nederlandse versie. Teneinde uiteenlopende interpretaties te vermijden, wordt er voorgesteld om de tekst van deze bepalingen te verhelderen en eenvormig te maken. De volgende bewoordingen worden voorgesteld:

- voor het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage (artikel 255 van het voorontwerp):
 

*« Les candidats qui s'inscrivent au concours d'admission au stage judiciaire doivent, au moment de leur inscription, être détenteurs d'un diplôme de licencié ou de master en droit et avoir, au cours des quatre années qui précèdent l'inscription et à titre d'activité professionnelle principale, pendant au moins deux ans, soit accompli un stage au barreau, soit exercé d'autres fonctions juridiques. (...) ».*

*“De kandidaten die zich voor het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage inschrijven, moeten op het ogenblik van hun inschrijving licentiaat of master in de rechten zijn en tijdens de periode van vier jaar voorafgaand aan de inschrijving gedurende ten minste twee jaar als voornaamste beroepsactiviteit hetzij een stage bij de balie hebben doorlopen, hetzij andere juridische functies hebben uitgeoefend. (...)”.*

- voor het examen inzake beroepsbekwaamheid (artikel 248, 1°, van het voorontwerp)
 

*« Les candidats qui s'inscrivent à l'examen d'aptitude professionnelle doivent, au moment de leur inscription, être détenteurs d'un diplôme de licencié ou de master en droit et avoir, au cours des cinq années qui précèdent l'inscription, exercé des fonctions juridiques à titre d'activité professionnelle principale pendant au moins quatre ans. (...) ».*

*“De kandidaten die zich voor het examen inzake beroepsbekwaamheid inschrijven, moeten op het ogenblik van hun inschrijving licentiaat of master in de rechten zijn en tijdens de periode van vijf jaar voorafgaand aan de inschrijving gedurende ten minste vier jaar als voornaamste beroepsactiviteit juridische functies hebben uitgeoefend. (...)”.*

Ten slotte is de verlenging van de geldigheidsduur van het slagen voor het vergelijkende examen (die artikel 248, 2°, van het voorontwerp naar vier jaar verlengt) ook een goede zaak omdat het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage mogelijks niet meer ieder jaar zou worden georganiseerd en het dus raadzaam is dat de eventuele reserve van geslaagden over een langere periode inzetbaar blijft.

#### **D. De termijn om zich kandidaat te stellen voor de examens**

Krachtens artikel 259*octies*, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek (niet gewijzigd door het voorontwerp van wet) en artikel 4 van het koninklijk besluit van 21 september 2000 tot vaststelling van de wijze en de voorwaarden voor de organisatie van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend examen voor toelating tot de gerechtelijke stage, moeten de kandidaatstellingen voor het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage worden ingediend binnen de termijn van een maand na de verschijning van de oproep tot de kandidaten in het Belgisch Staatsblad.

In lijn met de inkorting van de proceduretermijnen ingevoerd door de wet van 4 mei 2016, en in het bijzonder met het nieuwe artikel 287<sup>sexies</sup> van het Gerechtelijk Wetboek dat voortaan erin voorziet dat de termijn om zich kandidaat te stellen voor een vacante plaats van magistraat twintig dagen bedraagt (tegenover de eerdere termijn van een maand), stelt de Hoge Raad voor om de termijn om zich kandidaat te stellen voor het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage eveneens te verkorten tot twintig dagen. Deze maatregel, gekoppeld aan het nieuwe elektronische inschrijvingssysteem voor de examens, maakt het mogelijk om ook op dit gebied de procedures te versnellen en te optimaliseren. Er wordt opgemerkt dat sinds de oprichting van de Hoge Raad in de praktijk steevast 90% van de kandidaatstellingen voor de examens worden ingediend binnen de vijf laatste dagen van de wettelijke termijn en dat een termijn van een maand op dat vlak geen meerwaarde lijkt te bieden.

Deze opmerking geldt tevens voor de inschrijving voor het examen inzake beroepsbekwaamheid.

De Hoge Raad vraagt dus dat artikel 259<sup>octies</sup>, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 4 van het koninklijk besluit van 21 september 2000 worden gewijzigd teneinde de nuttige termijn om zich kandidaat te stellen voor het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage en voor het examen inzake beroepsbekwaamheid tot twintig dagen te herleiden.

**E. Basisopleiding van magistraten benoemd op grond van het examen inzake beroepsbekwaamheid en het mondelinge evaluatie-examen.**

Artikel 248, 3°, van het voorontwerp van wet wijzigt artikel 259<sup>bis-9</sup>, § 4, van het Gerechtelijk Wetboek teneinde meer flexibiliteit te voorzien wat betreft de basisopleiding die de magistraten benoemd op grond van het examen inzake beroepsbekwaamheid en het mondelinge evaluatie-examen moeten volgen. Deze laatsten krijgen voortaan de mogelijkheid om deel te nemen aan verschillende opleidingsmodules over een periode van twee jaar (tegenover een jaar momenteel) vanaf hun benoeming, wat inderdaad realistischer lijkt wat betreft het beheer van de tijd die de recent benoemde magistraten aan hun opleiding kunnen besteden.

De Hoge Raad is voorstander van de verlenging van de voorziene termijn voor de basisopleiding van deze magistraten.

**F. Hervorming van de gerechtelijke stage**

Artikel 255 van het voorontwerp van wet wijzigt artikel 259<sup>octies</sup> van het Gerechtelijk Wetboek teneinde de gerechtelijke stage te hervormen.

Het onderscheid tussen de korte stage en de lange stage wordt geschrapt en er wordt resoluut gekozen voor de eenvormige stage. Voortaan geeft een stage met dezelfde duur (twee jaar) toegang tot zowel de functie van magistraat van het openbaar ministerie als tot de functie van magistraat van de zetel.

Volgens de memorie van toelichting “*wordt voortaan een gemeenschappelijke gerechtelijke stage georganiseerd waarbij alle gerechtelijke stagiairs een gelijkwaardige opleiding zullen genieten gedurende 24 maanden*”. De stage zal een theoretische opleiding bevatten die door het Instituut voor de gerechtelijke opleiding wordt georganiseerd en een praktijkopleiding met een aantal modules (parket, arbeidsauditoraat, externe stage en rechtbank).

Indien de stage positief is, wordt aan de stagiair een getuigschrift uitgereikt dat attesteert dat hij met succes de gerechtelijke stage heeft voltooid en waarmee hij zal kunnen postuleren voor vacante plaatsen van magistraat. Het stelsel van stageverlengingen wordt overigens afgeschaft.

Uit de toelichting bij het voorontwerp blijkt niet of het huidige systeem van de gerechtelijke stage grondig werd geëvalueerd (in overleg met alle betrokken actoren), noch wat de gebreken van het huidige systeem zouden zijn en ook niet wat de redenen zouden zijn die deze hervorming rechtvaardigen.

In principe is de HRJ voorstander van de invoering van de eenvormige stage, een formule die hij al sinds zijn oprichting verkiest, zowel om de indruk te vermijden van een magistratuur met twee snelheden, als om de stagiairs toe te laten hun toekomstige loopbaan te kiezen met kennis van zaken en na werkelijke praktijkervaring te hebben opgedaan in de functies van het parket en van de zetel (zie onder meer de Aanbeveling betreffende de gerechtelijke stage die op 30 juni 2004 is goedgekeurd door de Algemene Vergadering<sup>1</sup>).

Wat de buitenstage betreft kan de vraag worden gesteld of een periode van twee maanden voldoende zal zijn om gesensibiliseerd te worden voor andere actoren van justitie, wetende dat openheid een van de essentiële kwaliteiten is die van de magistraat verwacht worden. Bovendien wordt de buitenstage over het algemeen als zeer verrijkend ervaren door de gerechtelijk stagiairs. De HRJ stelt daarom een gerechtelijke stage voor bestaande uit volgende periodes: tien maanden bij het parket, tien maanden bij de zetel en vier maanden buitenstage.

De HRJ stemt in met het feit dat het voorontwerp, met het oog op uniformiteit, een einde stelt aan de verkorting van de stage voor de referendarissen en parketjuristen. Er mag evenwel niet vergeten worden dat het loon van een gerechtelijk stagiair lager is dan dat van een referendaris of parketjurist met enkele jaren anciënniteit. Indien deze laatsten de stage aanvagen en gedurende meer dan twee jaar (zie hieronder) erop achteruitgaan, zullen zij zich niet meer inschrijven voor het vergelijkend toegangsexamen. De HRJ stelt daarom voor om rekening te houden met de anciënniteit als referendaris of parketjurist bij het bepalen van de loonschaal van de gerechtelijk stagiair. In dezelfde lijn meent de HRJ dat ook de beroepservaring van de andere gerechtelijk stagiairs dient te worden gevaloriseerd.

Wat betreft de mogelijkheid voor de minister (of zijn gemachtigde) om een einde te stellen aan de stage om ernstige redenen en zonder vooropzeg, stelt de HRJ voor om meer garanties in te bouwen voor de gerechtelijk stagiair naar analogie met artikel 35 van de wet op de arbeidsovereenkomsten (verduidelijking van wat wordt verstaan onder “ernstige redenen”, een korte termijn vanaf de kennisname van het betrokken feit door de korpschef en een korte termijn vanaf het ontslag om de ernstige redenen mee te delen, vormvoorwaarden voor de betekening,...)

#### **G. De gerechtelijk attaché**

Voortaan zal de gerechtelijk stagiair die na zijn stage van 24 maanden niet benoemd kan worden, van rechtswege benoemd worden tot “gerechtelijk attaché”, een nieuwe functie die het voorontwerp in het leven roept. De gerechtelijk attaché heeft de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie en kan door de procureur-generaal worden aangesteld om het ambt van openbaar ministerie geheel of ten dele uit te oefenen indien hij verbonden is aan een parket van de procureur des Konings of van de arbeidsauditeur. De gerechtelijk attaché bij de hoven of rechtbanken staat de rechter of de rechters bij uit wie de kamer van de rechtbank is samengesteld. Hij woont de beraadslagingen bij maar kan geen rechter vervangen. Hij kan als griffier worden toegevoegd. De gerechtelijk attaché heeft hetzelfde statuut als de referendarissen en parketjuristen.

De HRJ stemt niet in met vervanging van de stageverlengingen (en van de praktijk om de stagiairs die niet benoemd zijn na de genoemde verlengingen om te vormen tot juristen onder contract) door een ambtshalve benoeming als gerechtelijk attaché.

In feite dreigt deze maatregel een categorie van “quasi-magistraten” te creëren, die desgevallend gedurende een lange periode taken van een magistraat moeten vervullen voor een lager loon dan het loon dat in principe met hun werk overeenstemt. Gelet op de huidige en de toekomstige budgettaire beperkingen is dit een reële dreiging, met als mogelijk betreuzenswaardig gevolg dat er afbreuk wordt gedaan aan de aantrekkelijkheid van de loopbaan van magistraat en dat personen die al een beroepsleven en familiale verantwoordelijkheden hebben worden ontmoedigd. Om het hoofd te kunnen bieden aan de pensioneringsgolf, zal het gerechtelijk apparaat in de komende jaren nochtans niet enkel nood hebben aan zeer jonge magistraten, ook al zijn ze zeer goed opgeleid. Het in het leven roepen van dit statuut van gerechtelijk attaché lijkt bovendien in tegenspraak met de zeer onvolledige opvulling van de wettelijke kaders van de magistraten.

---

<sup>1</sup> [http://5023.fedimbo.belgium.be/sites/5023.fedimbo.belgium.be/files/press\\_publications/a0031n.pdf](http://5023.fedimbo.belgium.be/sites/5023.fedimbo.belgium.be/files/press_publications/a0031n.pdf)

De HRJ is ook verontrust door de tendens die erin bestaat de categorieën van quasi-magistraten te vermenigvuldigen: parketjuristen die mogen zetelen en taken van magistraten mogen uitoefenen in bepaalde materies, al dan niet hiertoe aangestelde gerechtelijk stagiairs en nu gerechtelijk attachés. Dit beleid leidt tot de versnippering van bepaalde gerechtelijke bevoegdheden in de handen van personen die, in tegenstelling tot magistraten, niet genieten van de garanties inzake onafhankelijkheid (bv. op het gebied van aanwijzing bij een bepaald parket of bepaalde rechtbank) en statutaire waarborgen.

Op voorwaarde dat de evaluatie van de stage ernstig en professioneel gebeurt, met eliminatie of heroriëntering van niet geschikte stagiairs, zou de stagiair die de stage met succes voltooit vooruitzicht moeten kunnen hebben op een benoeming tot magistraat binnen een redelijke termijn.

Om te vermijden dat de uitvoerende macht in de verleiding zou komen om de benoeming van gerechtelijk stagiairs (of toekomstige gerechtelijk attachés) tot magistraat uit te stellen om louter budgettaire redenen, dringt de HRJ in elk geval aan op een herwaardering van het loon van de gerechtelijke stagiairs en van de toekomstige gerechtelijke attachés. Het gelijkheidsbeginsel houdt trouwens in dat indien de stagiairs hetzelfde werk doen en dezelfde taken vervullen als een rechter of een substituut, ze ook hetzelfde loon zouden moeten ontvangen.

#### **H. Loopbaan van de magistraten**

De bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek zoals gewijzigd door het voorontwerp van wet maken nog steeds een onderscheid tussen het slagen voor het examen inzake beroepsbekwaamheid en de voltooiing van de gerechtelijke stage. In dat opzicht merken we op dat de geldigheidsduur van het getuigschrift inzake beroepsbekwaamheid uitdrukkelijk beperkt is tot zeven jaar te rekenen van de datum van het proces-verbaal van het examen (art. 259*bis*-9, § 1, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek) terwijl de gerechtelijke stagiairs die houder zijn van het getuigschrift van welslagen het voordeel van hun stage zonder tijdsbeperking behouden.

De bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de benoeming van de magistraten voorzien erin dat de kandidaten - hetzij houder van het getuigschrift van beroepsbekwaamheid moeten zijn zoals bedoeld door artikel 259*bis*-9, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek, - hetzij houder moeten zijn van het getuigschrift dat aantoonde dat ze de gerechtelijke stage met succes hebben voltooid zoals bepaald door artikel 259*octies*, van hetzelfde Wetboek. We verwijzen onder meer naar de artikelen 190, § 1, 194, § 1, 207, § 3, en 209, § 2, van het genoemde Wetboek die de benoemingsvoorwaarden voor verschillende functies vastleggen.

Een strikte interpretatie van deze bepalingen zou kunnen leiden tot de conclusie dat een magistraat (geslaagd voor het examen inzake beroepsbekwaamheid), die aftreedt na meerdere jaren het ambt van magistraat te hebben uitgeoefend, later niet meer kan postuleren voor een nieuwe plaats van magistraat omdat de geldigheidsduur van zijn getuigschrift verstreken is, aangezien hij evenmin de in het verleden opgedane ervaring als magistraat kan laten gelden omdat deze mogelijkheid niet door het Gerechtelijk Wetboek wordt voorzien. Indien de aftredende magistraat daarentegen de gerechtelijke stage heeft voltooid, verhindert niets dat hij zich opnieuw kandidaat kan stellen voor een vacante plaats van magistraat op grond van de eerder met vrucht voltooide stage.

Deze situatie, die discriminerend is (zonder dat een dergelijke discriminatie wordt gerechtvaardigd door een objectieve reden), heeft de wetgever zeker niet gewild en kan op nuttige wijze worden rechtgezet in het kader van het voorontwerp van wet.

De HRJ stelt dus een wijziging van de huidige wet voor teneinde de mogelijkheid toe te voegen te benoemen op grond van een ervaring van een aantal jaren als magistraat, ongeacht de aanvankelijke toegangsweg.

## I. Benoeming van magistraten op grond van het mondelinge evaluatie-examen

Het voorontwerp van wet wijzigt de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek die betrekking hebben op het mondelinge evaluatie-examen niet. De HRJ maakt van de gelegenheid van dit advies gebruik om ter zake een voorstel te doen.

De artikelen 187ter (vrederechters en rechters in de politierechtbank), 191ter (rechters bij de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken en de rechtbanken van koophandel) en 194ter (substituten-procureur des Konings en substituten-arbeidsauditeur) voorzien erin dat het aantal personen benoemd op grond van het mondelinge evaluatie-examen niet meer mag bedragen dan 12% van het totale aantal magistraten in het kader voor het rechtsgebied van het hof van beroep (of naargelang het geval van het arbeidshof), voor deze verschillende categorieën van magistraten.

Het probleem is dat, sinds de inwerkingtreding van deze bepalingen (namelijk op 13 mei 2006) de grens van 12% in bepaalde rechtsgebieden is bereikt voor verschillende categorieën magistraten, vooral die van de vrederechters en de rechters in de politierechtbank. Hieruit volgt dat de geslaagden voor het mondelinge evaluatie-examen die zich bijvoorbeeld kandidaat willen stellen voor een plaats van vrederechter (wat vaak het geval is voor zeer ervaren kandidaten met een balie-ervaring van meer dan 20 jaar) niet kunnen solliciteren door deze beperking van 12%. Als we bovendien rekening houden met de wijze waarop de diensten van de FOD Justitie de voornoemde bepalingen interpreteren (namelijk dat voor de berekening van de 12% alle “primo-benoemingen” op grond van het mondelinge evaluatie-examen moeten worden geteld, zelfs bij een latere benoeming in een andere functie of bij een latere bevordering), kan deze blokkering vele jaren duren, wat zeker niet de bedoeling van de wetgever is. In die omstandigheden kan de effectiviteit zelf van de derde toegangsweg tot de magistratuur in vraag worden gesteld.

Volgens de Hoge Raad moet, teneinde het systeem niet te “blokkeren”, de grens van 12% enkel op de primo-benoemingen worden toegepast, dat wil zeggen op de personen die tot de magistratuur toetreden op basis van het mondelinge evaluatie-examen, en moet derhalve niet betrekking hebben op de magistraten die, na een toegang via de derde weg, later werden benoemd of bevorderd in een andere functie.

Om die redenen pleit de Hoge Raad voor de afschaffing van deze limiet van 12% of, op zijn minst, voor een opheldering van het toepassingsgebied ervan (enkel de primo-benoemingen).

\* \*

\*